

ÉLŐ ERDÉLY EGYESÜLET

KÁSZON

HONISMERETI ESSZÉ

**MIHÁLY NOÉMI
KÁSZONÚJFALU
„JOANNES KÁJONI” SZAKKÖZÉPISKOLA
CSÍKSZEREDA**

2014

Bikaiütés Kászonban

Kászon a Keleti Kárpátok egyik legkisebb medencéje, itt húzódik a történelmi Kászonszék, amely az egykori csíkszék fiúszéke volt, ma Hargita megye területileg legnagyobb községe. A térség földrajzi elszigeteltségének köszönhetően a székely hagyományok, szokások egyik legtisztább forrása. Kászonszék természeti adottsága az egyik legfőbb vonzereje, átlagosan 1100-1200 méter magas hegyek határolják.

Gyönyörű környezettel, gazdag növény és állatvilággal rendelkezik, a hegyoldalakból számos bővizű forrásból, gyógyító, zamatos borvíz fakad. A Kászoni-medence csupán déli irányban, Kézdivásárhely felé nyitott, nyugatra a Nyerges-tetőn át lehet a Csíki-medencébe jutni. A községet öt település alkotja: Feltíz, Altíz, Impér, Jakabfalva és Kászonújfalú. A medence zártsága miatt egykor jelentős stratégiai pontja volt a magyarságnak, az itt letelepedett székelység a keleti határokat védte. Kászonszék első írásos említése az 1332-es pápai tizedjegyzékben szerepel, 1396-tól már autonóm vidék volt. Önálló széki kiváltságát Luxemburgi Zsigmondtól kapta, ezt több fejedelem, még maga Mátyás király is 1462-ben megújította és megerősítette. A környezeti adottságoknak megfelelően mindig is az állattenyésztés, a földművelés, a fakitermelés és feldolgozás jelentette a kászoniak megélhetését.

Híres zsindegyházi mestereik voltak, időtálló munkájuk ma is megfigyelhető egy-egy ház tetején. Népszerűek voltak szötteseik is, amelyeknek színvilága, díszítő elemei egyedülállóak a térségben. Sokáig vörös, zöldessárga és kék színű festékeseket készítettek. A gyapjuszöttest az úgynevezett ezeréves motívumokkal díszítették.

Különleges a kászonszéki népviselet is, azt ugyanis a határőr uniformissal ötvözték. Az öltözet díszítésének jelképeznie kellett viselője katonai és társadalmi hovatartozását. A nők ruházatának darabjai sokat változtak az évszázadok során, csíkozásuk és színösszetételük egyszerűsödött. Az ősi népviselet szalagos fejdíszét, a csepeszt ma is viselik az ünnepi öltözetekhez.

Nemzeti alapon szervezték a letelepedést, ennek nyomait mutatja a zsákutcás településszerkezet. Az épületek egyszerűsége, a díszítések formavilága barátságos hangulatot adnak a falvaknak.

Ósrégi szokás Erdélyben a nagyböjt előtti farsangtemetés, amelyet hagyományosan a vidám lakomák, bálók, mulatságok, jellemeznek. A közelmúltban, a hosszú téli esték

mulasztására a fiatalok egymás házáinál gyűltek össze, a legények maszk mögé bújva verseket mondogattak és a leányokat, vagy barátaikat ijesztegették.

Sajnos az ünnep egyes szokásai mára már elfelejtődtek, de ami ma is él még az a farsangi időszakot búcsúztató bál, melynek időpontja egybeesik a húsvéti böjt kezdetével. A farsang érdekessége, hogy a keresztény naptárban nem kapcsolódik vallási ünnephez, alapvetően csak a térség néphagyományaira épül.

A farsang a tél elmúlásának, szimbolikus “eltemetésének” az ünnepe, amelyet a vidámság, az álarcos felvonulás és a tréfás jelenetek jellemeznek. Az ősi pogány hit késői megnyilvánulásai a telet elűző tűzgyújtás, a maszkok és mondókák valamint a nagy zajjal és felfokozott vidámsággal lefolytatott ceremónia is. A rituális farsang temetés menetrendje, és a hozzá kapcsolódó népszokások vidékenként változnak.

Kászonban a temetést utánzó szokás keretében egy bikaalakoskodó jelképes kivégzésére került sor. A falu értékrendjében ez a szokás mindig nagy érdeklődésre számított, jól meghatározott funkciót töltött be. A szokás megrendezése elsősorban a fiatalok feladata volt, s a hagyományaihoz ragaszkodó falu megszólta volna őket, ha nem szervezik meg a szokást. Az utóbbi évtizedekben természetes módon változott a szokás forgatókönyve, de lényegét tekintve megőrizte eredeti funkcióját. A kászoni bikaütés fennmaradásához az is hozzájárult, hogy nem csak egy szűk csoport élte, az egész falu részt vesz benne, tehát a maga módján mindenki átéli az eseményt.

A menet élén egy székelő ruhába öltözött legény haladt, aki a csoportot vezette. Jelentőségének kiemelésére kezében fokost hordott. Utána egy szalmával betekert, eketaligát húzott két fiatalabb legény, amire egy-két cigány muzsikusként beöltözött alakoskodó ült fel. Utánuk haladt a gazda, aki egy kötél vagy lánccal segítségével vezette a bikát. A veszedelmes állatot háromnégy legény favillával irányította, fékezte, nehogy elszaladjon.

A bikát alakító legény egy szalmából készített ruhába bújott. Az öltözetére hátul jó nagy farkat illesztettek, fejére pedig egy radinába járó fekete cserépfazakat helyeztek. Arra két nagy kidülledt szemet pingáltak, két oldalára pedig egy-egy eredeti bikaszarvat illesztettek.

A bika után kettes sorban felvonultak a fiatalok, legények és leányok, mind székelőruhába öltözve. A második világháború utáni években a szokásban nemcsak fiatal legények, hanem házasok is részt vehetnek. Az 1970-es évektől asszonyok is felvonulnak a bika után. A siratóasszonyokat azonban napjainkban is férfiak alakítják. Rendszerint egy-egy idősebb asszony régi kászoni ünnepi ruháját kölcsönzik erre a célra. Mikor az alakoskodók kijönnek a művelődési házból, a zenészek még egyszer talpalávalót húznak, s a fiatalok egyet táncolnak. A bika óriási bögedezés közben neki-nekirohán a nézőknek, mérgesen rázza a nyakába

akasztott kolompokat. A gazda türelmesen csillapítja, s a hajcsárok is segítenek favilláikkal megfékezni az állatot.

Közben a nézők számba veszik, hogy kinek milyen a ruhája, a hajviselete, a párok összetalálnak-e, a farsang idején kinek akadt udvarló, a kapcsolat komolyra fordult-e, kinél lesz majd lakodalom, ki lehet a bika, a cigány, a sirató stb. A nézők között a gyermekek nemigen figyelnek a táncolókra, ők leginkább a bikával vannak elfoglalva.

Miután befejezik a táncot, hangos énekszóval és muzsikával megindulnak a falu utcáin (1.sz. kép). A felvonulókat előre kijelölt három helyen vásárlók állítják meg. Régebben a gazdát mindig a multság fő szervezője, a muzsikásokat fogadó legény alakította. Újabban erre egy rátermettebb házasembert kérnek fel.

A vevők drágának találják a bikát és alkudozni kezdenek, viszont a gazda sem hagyja magát. Mivel a vásár nem történik meg, a felvonulók továbbhaladnak a bikával az utolsó vevőhöz, aki a Kászon- patak fölötti hídon várja már őket (1. sz. Melléklet 1, 2.sz.Kép).

Mivel ez a vevő is alkudozni próbál, a gazda mérgében a kezében levő fejszével ráüt a bika fejére, vagyis a cserépfazékra, s az széttörve darabokban hull a földre (2 sz. Melléklet 2, 3 sz. Kép). Utána a bika a földre esik, s az őt alakító legény gyorsan kibújik a szalmamaszkból. Az ott lévők meggyújtják a szalmaruhát, a zenészek rázendítenek egy csürdöngölőre. A siratóasszonyok meg a cigányok szívszaggató módon elkezdik siratni a meghót állatot. A bikát alakító legény egy csürdöngölőt jár a tűz mellett, s a többiek is táncra perdülnek. Közben a siratóasszonyok keservesen búcsúztatják az állatot (3 sz. Melléklet).

A tűz körül táncra perdülnek a siratok, s azzal aztán véget ér a látványosság (4 sz.Kép).

Nem véletlen az a tény sem, hogy az utolsó jelenet a Kászon patakán átvezető hídon történik. A kászoni hiedelmek szerint is a víz elviszi a rosszat, elmosza a farsang idején történt bolondságokat, s utána következhet a józan, komoly böjti korszak. A híd mint színhely tehát az átmenetet sugallja.

E dolgozat elolvasása után bizonyára sokakban felmerül a kérdés, hogy milyen lehet ebben a községben a mindennapi élet. Nyilván erről mindenkinek más a véleménye, de szabadon merem állítani, hogy az itt élők szeretik ezt a környezetet. Hiszen ki ne szeretné ezt, a fenyvesek gyűrűjében húzódó öt falucskát, amely tiszta erdeivel, friss levegőjével, finom borvizeivel táplálja az itt élőket. Az emberek körében élő hagyományok pedig megismertetik e kis községet a világgal.

A Kászonokban élők felelevenítik, megújítják szokásaikat, amelyek az idő vasfogától megtépásztan kimaradtak a közösség életéből.

Sok helyen jártam már és lehetett az város vagy falu, de a szívem úgyis hazahúzott Erdély legszebb, legmesésebb medencéjébe a kászoni medencébe, ahol még nem babonázta meg az embereket a rohanó idő tekintete.

1.sz. Melléklet:

Vásárló: *Kedves bátyámuram, hát mit kér ezer a jószágér?*

Gazda: *Tudod mit, öcsém, ennek az állatnak tízezer az ára, nem es olyan drága.*

Vásárló: *Hát igen sokat kér. Nagyon gyenge. Ezerötöt adok érte. Ennél többet egy fityinggel sem többet.*

Gazda: *Ezerötöt egy ilyen drága állatér?*

Vásárló: *Többet egy vasat sem!*

Gazda: *Kilencezer az ára, ennél ócsubban nem adom.*

Vásárló: *Hát én ennyit nem adok.*

Gazda: *Hát akkor előre, legények!*

Vásárló: *Jó napot, jó napot! Mit kér ezért a vacakért'7*

Gazda: *Micsoda!' Vacak? Vacak magának a térdekalácsa. Ez egy farsangi bika...*

Vásárló: *Igen, igen, egy farsangi bika. (Közben megpróbálja tapogatni a bikát. Erre az nagyokat döf és bögj Nagyon vad ez az állat. Hát ez meg micsoda? (S közben nézegeti a farkát.) Ah, ez a nyakkendője.*

Gazda: *Tudja mit, öcsém, ennek az állatnak tízezer az ára, hetedhét országban sincsen ennek párja.*

Vásárló: *Nagyon sok, nagyon sok pénz... adom érte ötszáz lej.*

Gazda: *Mit? Ötszáz lejt? Ezer a szép állatér? Gyertek, fiúk, menjünk tovább.*

Vásárló: *Álljanak meg, álljanak meg! Mit kóstol ez a jószág?*

Gazda: *Nem kóstol ez semmit, csak zabot evett. Tudod mit, öcsém, ennek az állatnak tízezer az ára, nyúljon csak kend a bőrzacskójába.*

Vásárló: *Hát ennek az állatnak bogos a lába, én ezerötöt adok érte.*

Gazda: *Ezerötöt? Ezer a szép állatér? Inkább akkor agyonütöm!*

2 sz. Melléklet:

Gazda: *Akkor menjünk még előre...*

Vásárló: *Hallja, kend, mit kér ezer ajószágér?*

Gazda: *Hát tudod, ecsém, ennek a jószágnak tízezer az ára, eb legyen, aki megbánja...*

Vásárló: *Nem ér annyit! Nem jó a formája, üres a karimája, csupa csont és bőr a rámája. De hogy maga es jól járjon, adok érte kétezerét.*

Gazda: *Hát, ecsém, igyál ebből a kulacsból, s osztán ígérj többet.*

Vásárló: *Hát legyen vaj háromezerhatszáz...*

Gazda: *Tudod mit, nyolcezerötszáz.*

Vásárló: *Négyezerötszáz.*

Gazda: *Hétezerötszáz!*

Vásárló: *Ötezer!*

Gazda: *Hétezer!*

Vásárló: *Nem éri meg, csak ötezerét adok érte, többet egy fityinget sem!*

Gazda: *Hát én annyiér nem adom, inkább fejbe ütöm!*

3 sz. Melléklet:

- *Á, te drága állat, mire jutottál, csúffá tesznek, csúfot űznek belőled!*

Jaj-jaj-jaj-jaj! Á, te drága állat! Még a dákos sem ad pénzt a bőrodért...

- *Jaj, drága állat, mire jutottál? Megüttek, csúffá tettek! A falu szegyemre elégetnek, s a patakba vetnek! Jaj-jaj-jaj! Mennyit mulatánk, mennyit táncolunk! Bár ne születnél vóna, s a farsang es tovább tartott vóna!*

- *Jaj, jaj, te drága állat! Milyen gyönyörű vótál! Mikor jöttél ki az estállóból, mennyi bornyú böngött utánad! Jaj, jaj!*

*Hopp, szűz, korom bűz,
ég a leány, mint a tűz!*

*Apró murok, petrezselyem,
a vén asszony veszedelem!*

*Kicsi nálunk ez a ház,
kirúgom az ódalát!*

1.sz.Kép:

2 sz.Kép:

3.sz.Kép:

4 sz. Kép:

Bibliográfia:

***http://www.sulinet.hu/oroksegtar/data/kulhoni_magyarsag/2010/ro/kriza_tarsasag_evkonyv_04/pages/007_Andras_Ignac.htm

*** <http://primariaplaiesiidejos.ro/index.php/hu/home>